

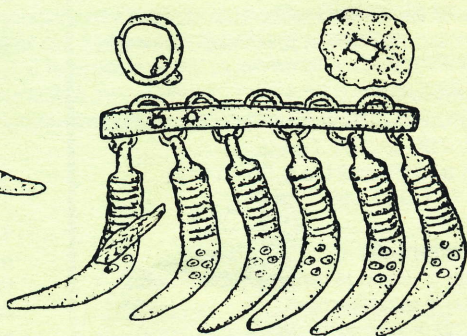
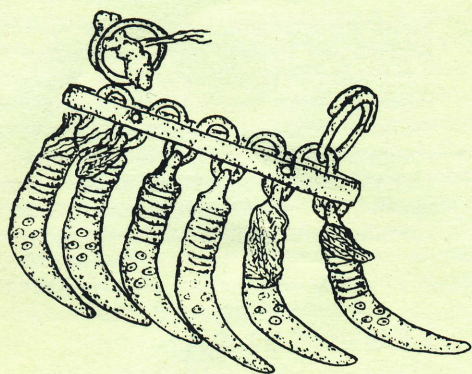
Arkeologia

NYT!

Arkeologi

NU!

1 / 95

Kansi:

Katariinan Kirkkomäen naisenhaudassa 27 vyötäröllä
lautanauhassa riippuneet pronssiset karhunhampaat.

Arkeologia
NYT!
Arkeologi
NU!

1/95

5. vsk

Julkaisija

Turun maakuntamuseon ystävät r.y.,
Arkeologian jaosto

Vastaava toimittaja

Anneli Keränen, Västäräkinkatu 1 A
7,
20610 Turku, p. 921-2445 895

Toimituskunta

Matti Eloranta, Heimo Kumlander,
Antero Rantanen ja Hilikka Saarimäki

Tilaukset

Turun maakuntamuseon ystävät r.y.
PL 286, 20101 Turku
tai arkipäivinä klo 9.00 - 11.00
p. 921-352 555

Tilaushinta

Yhdistyksen jäsenille veloituksetta,
muille vuosikerta 40 mk
(kolme numeroa postikuluineen)
Irtonumero 10 mk

ISSN 1236 - 4827

KIITOS!

Turun maakuntamuseon ystävät ry:n
Arkeologian jaoston toimikunta kiittää
sydämellisesti työssämme (1991-1994)
mukana olleita yhteisiä ystäviämme,
Terttu Lempiäinen, Minna Sartes,
Leena Soini ja Aava-Leena Suominen.
Heidän panoksensa on ollut ensiarvoisen
tärkeää ja näin ollen olemme kiitollisia
kaikesta saamastamme tuesta, jatkossakin.

TERVETULO!

Tämän vuoden alussa Turun maakunta-
museon ystävät ry:n Arkeologian jaoston
toimikunta sai uusia jäseniä.
Antero Rantanen ja Hilikka Saarimäki
aloittivat toimintansa toimikunnassa.
Toivomme heidän viihtyvän arkeologisen
harrastuksen ja sen tiedottamisen parissa.

Toimikunta

Jaana Riikonen

LABORATIIVISTA ARKEOLOGIAA

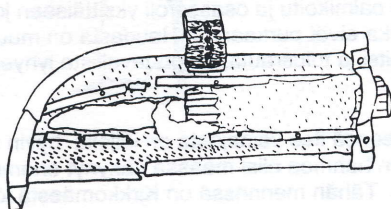
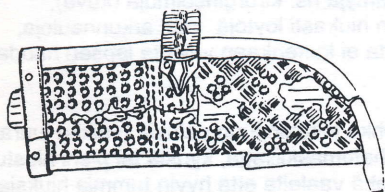
- Kirkkomäen kaivaukset jatkuvat
jo kolmatta talvea

*Hopeiselle rannerenkaalle löyty pronssinen
vastine Raison Ihlasta*

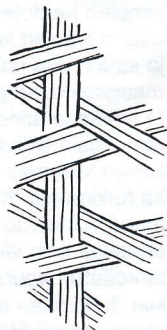
Turun (ent. Kaarinan) Katariinan Kirkkomäen kaivauksilla kesinä -91 ja -92 runsaslöytösimpien hautojen osia otettiin talteen kipsin avulla ja pienempinä maapaakkuina. Kenttätöiden jälkeen kipsit röntgenkuvattiin Helsingissä Kansallismuseon konservointilaitoksella ja suurin osa pakastettiin. Koska ruumishaudan kaivuun hitain vaihe näin siirtyi kipsien ja maapaakkujen purkamisen muodossa laboratorio-oloihin, on kaivuutöitä riittänyt jo kolmatta talvea ja tulee edelleen riittämään, sillä vasta noin kolmannes löydöistä on ehditty käydä läpi. Tosin työkään ei ole edistynyt katkoita, sillä kenttätöiden jälkeen jatkuvasti ajankohdainen kysymys on ollut, kenen kuuluu kustantaa työ, joka ei ole puhtaasti konservointia eikä tutkimusta. Konservattori **Leena Lehto** työskenteli Turun maakuntamuseon palkkaamana viime vuonna viisi kuukautta, tänä vuonna hänet on palkattu puoleksi vuodeksi. Minä onnekas sain viime syksynä Agnes Geijerin säätiöltä pohjoismaiseen tekstiilitutkimukseen tarkoitetun apurahan. Niinpä kotiäiti on viikottain lähtenyt pari- kolmeksi päiväksi Helsinkiin "tutkimaan muinaisasioita" kuten Otso (2 1/2 v.) asian ilmaisee. Purkutyö on tehtävä nimenomaan Helsingissä, sillä konservointilaitokselta löytyvät sekä työhön tarvittavat apuvälineet (esim. röntgenlaite, erilaiset mikroskoopit, videokamera) että ennen kaikkea asiantuntija-apua. Tutkija **Tuukka Talvio** on ajoittanut rahat sitä mukaa kun niitä on löytynyt, ja erityisesti on mainittava tutkija **Leena Tomanterä**, jota ilman moni ongelma olisi jäänyt ratkaisematta.

Kun kaivausta jatketaan laboratoriossa kenttätöiden ajat sitten päätyttyä on siinä tietysti myös huonoja puolia: kaivaukset kertomus on laatimatta, löytöluettelo elää ja täydentyy koko ajan, hautakartta voidaan piirtää puhtaaksi (1:1) vasta sitten kun haudan aineisto on kokonaan tutkittu. Työ on hidasta ja välillä todella vaikeaa, kun kyse on esim. melkein päähänkäsistä hajoavista pikkuspiraaleista tai vaikkapa pitkälle maatuneesta miehen vyölaitteesta, jossa on jäännöksiä niin erilaisista orgaanisista aineista kuin metalleistakin. Tällöin korvaamattomana tutkimusapuna ja dokumenttina ovat röntgenkuvat, sillä ainakin niissä säilyy tieto purkamisen yhteydessä mahdollisesti tuhoutuvista spiraalikuviosta tai rivissä olleista tinaheloista. Seuraava ongelma on, kuinka tutkittu aineisto saadaan säilymään enempää tuhoutumatta. Esimerkiksi hauraat esineet ja isommat tekstiilipalaset sijoitetaan kapalevystä mittojen mukaan leikattuihin syvennyksiin, joissa ne pysyvät kalliitettaessakin paikoillaan. Päälle vedetään muovikelmu, joka suojaaa pölyltä ja jonka läpi voi tarkastella esim. kankaan rakennetta.

Useastakin naisenhaudasta saatiin kipsin avulla ehjänä talteen leveä pronssipäälysteinen veitsentuppi. Näistä vasta yksi (kuva) on konservoitu imeyttämällä pronssilevyn alla olevaan puuhun ja tupen alapuolen nahkaan polyetyleeniglykolia (Peg 600), jolloin orgaaniset osat eivät kuivuessaan päässeet rikkomaan tupen metallipintaa. Mahdollisesti muihin tuppiin kokeillaan eri menetelmää, koska tällä hetkellä ei tunneta varmasti polyetyleeniglykolin pidempiaikaisia vaikutuksia eikä haluta ottaa riskiä, että muutaman vuosikymmenen kuluttua kenties kaikki hienot tupet olisivat kärsineet samanlaisia vaurioita. Koko ajan vastaan tuleviin konservointiongelmiiin yritetään löytää ratkaisuja, joita voidaan myöhemmin hyödyntää ruumishautakaivausten yhteydessä niin kentällä kuin laboratoriossa.

Vaikka useimpien maapaakkujen sisällön voi etukäteen aavistaa sen perusteella, mitä röntgenkuvat kertovat ja mistä kohtaa hautaa löytö on, usein mikroskoopin alla paljastuu odottamattomiakin asioita. Pienestä maamöykystä, joka on otettu talteen tekstiiliinä, löytyykin kankaan alta hyvin säilynyt hopearaha. Tai ensi silmäyksellä tavanomaiselta näyttänyt miehen haudan tekstiiliäänne osoittautuikin gobeliinimaisen kankaan palaseksi. Tai haudan pohjalta paljastuu säännöllinen punos (kuva), jonka kasvitieteilijä tunnistaa metsälehmuksen niineksi.

Perinteisen arkeologisen materiaalin lisäksi Kirkkomäen kaivaukset tuottavat runsaasti tutkimusaineistoa myös tohtori **Terttu Lempiäiselle**, jolle kerätään kaikki kasvijäänteiksi tunnistettavat löydöt ja joka myös haluaa käydä läpi maan, mikä hautojen purkamisessa jää tähteeksi. Paitsi että on mukavaa tietää, mitä sammalta on ollut vainajan pieluksena, voi kasvijäänteiden avulla selvittää vaikkapa hautauksen vuodenaika, kun haudasta löytyy esim. koivunlehtiä. Kasvijäänteiden esiintyminen haudoissa ei varmasti ole mitenkään ainutlaatuista muihin ruumiskalmistoihin verrattuna, mutta muista poiketen Kirkkomäessä ne on saatu talteen. Kentällä kaivettaessa ei välttämättä edes huomata pieniä roskan näköisiä kasvijäänteitä, joista tulee merkittäviä vasta mikroskoopin läpi katsottuna.

Erään haudan jalkopäästä paljastui aika erikoinen löytösikermä: punnus, pronssihela, palanen pronssivarrasta, pyöreä reiällinen rautalevy, tammenterhoja ja nippu hevosenjouhia, jotka oli sidottu yhteen hampunpyörillä. Kaikki nämä olivat tuohesta ommellussa "kukkarossa", jota tosin oli säilynyt niin vähän, että mallia on mahdoton rekonstruoida, mutta vastaavia ommeltuja tuohipussukoita on useammastakin Kirkkomäen haudasta. Ajatus jonkinlaisesta taikapussista viipyy väkisinikin mielessä, sillä osa jouhista oli palmikoitu ja osassa oli yksittäiseen jouheen tehtyjä ns. kirurginsolmuja (kuva), jotka eivät purkaannu. Haudasta on muuten hyvin niukasti löytöjä, vain arkunnauloja, veitsi ja tulusrauta; se on tavallista lyhyempi, mutta ei kuitenkaan vaikuta lapsen haudalta.

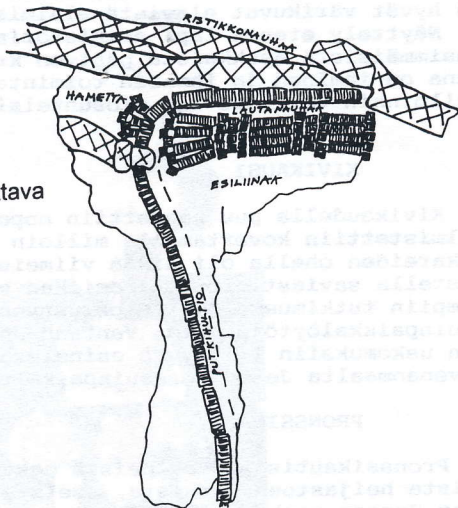
Yleensä itse vainajasta on jäljellä hyvin vähän, ehkä joitakin luun palasia (vaikka luurangon hahmoa olisi maassa näkynyt enemmänkin), hammaskiillettä, kynsiä tai pieni hiustukko. Tähän mennessä on Kirkkomäestä löytynyt sekä vaaleita että hyvin tummia hiuksia.

Inhimillisiä piirteitä vainajille, jos niitä haluaa, onkin etsittävä muusta löytömaterialaista. Mikähän on ollut esim. sen naisen tarina, jonka varustus on hyvin epäsuomalainen ja viittaa lähinnä Gotlantiin? Vainajan hame oli kiinnitetty olkapäiltä rautaisilla neuloilla ja keskellä rintaa oli gotlantilaisessa eläinpääsoljessa (kuva) kiinni kolmea erilaista kangasta, joista kahta voi langan kierteitten perusteella pitää skandi-naavistyyppisinä. Vyötäröllä riippui ketjussa neulaputki ja vainaja oli ilmeisesti peitetty rukiinoljista tehdyllä punoksella, jota oli säilynyt soljen päällä. Tavallisimmin Kirkkomäen vainajien arkun pohjalla on talja (yleensä peuraa tai hirveä), lisäpehmikkeenä esim. pään alla rahkasammalta ja vainajan peittona tekstiiliä, usein pronsssein koristeltu villavaippa.

Edellä on tullut jo sivumennen mainittua joistain mielenkiintoisista tekstiililöydöistä, mutta varsinkin muutamissa naistenhaudoissa on säilynyt yllättävän paljon etenkin hame- ja esiliinakangasta. Haudassa 23 on esiliinan vyötärölle ommeltu samanlainen spiraaleista tehty koriste kuin tunnetaan Perniöstä, ja esiliinan yläkulmasta näkyy, kuinka taidokkaasti ristikonauhaa oleva vyöttönauha kiinnittyy esiliinakankaaseen (kuva). Mutta pienikin fragmentti voi sisältää paljon tietoa. Rikkaasta haudasta 27, jonka vainajalla oli yllään peräti kaksi esiliinaa, löytyi sääriluun ympäriltä monta kierrosta palmikoitua villanyöriä - ilmiselvästi punaiset sukkanauhat! Erittäin kiinnostavia yksityiskohtia ovat vaatteiden saumat, onpa erään hameen helmaan tehty koristeommeltakin. Toivottavasti myös näkemys ns. varsinaissuomalaisesta kaarihunnusta kirkastuu Kirkkomäen lukuisia päähineitten jäännöksiä tutkimalla.

Mikä sitten on parasta laboratiivisessa arkeologiassa? Se sama, mikä kesällä kentälläkin - löytämisen ilo! Nyt sitä iloa ei ole himmentämässä pelko siitä, että ennen kuin löytö saadaan turvallisesti talteen, tulee sade tai hurja helle, työpäivä päättyy tai on viikonloppu vastassa ja avattu hauta suojattava ihmisiltä ja luonnonvoimilta.

**KANSALLISMUSEON UUSI PERUSNÄYTTELY,
SUOMEN ESIHISTORIA,
HARRASTAJA-ARKEOLOGIN SILMIN**

Harrastajaryhmämme kävi tutustumassa uuteen näyttelyyn. Kierroksen aikana saimme ajatuksen kertoa näyttelystä harrastajan silmin.

Näyttely oli vielä keskeneräinen, mutta meillä oli onni saada Leena Tomanterä Museovirastosta esittelemään näyttelyn nykyhetkeä.

Kymmenen vuoden väliaikaisnäyttelyjen jälkeen yleisöllä on nyt mahdollisuus tutustua Kansallismuseon laajoihin arkeologisiin kokoelmiin. Näyttelyssä on esillä vanhojen tuttujen löytöjen lisäksi myös paljon uusia löytöjä, mikä on harrastajan kannalta hieno asia. Tämä edesauttaa harrastustason kehittämistä ja ajantasalla pitämistä.

NÄYTTelyn KULKU

Vanhoista löydöistä heti näyttelykierroksen alussa mainitakoon Antrean verkko, jota pidetään maailman vanhimpana, sekä taitavasti valmistetut hirven- ja karhunpääveistokset, joista komeimpia ovat Huittisten Palojoelta löytynyt kivinen hirvenpää-ase ja Rovaniemen puinen hirvenpää, joka aikoinaan lienee koristanut veneen keulaa. Karhun ja hirvenpään luonnollisuuden voi jokainen kävijä itse todeta, sillä seinälle on laitettu isot ja hyvät värikuvat elävistä eläimistä.

Näyttely etenee läpi esihistorian alkaen Suomen alueen ensimmäisistä asukkaista päätyn kristinuskon tuloon. Johtotekmana on ihminen ja ihmisen toiminta, ihmisen kyky sopeutua kulloinkin vallitseviin olosuhteisiin.

KIVIKAUSI

Kivikaudella puu kaadettiin nopeasti kivikirveellä. Puusta valmistettiin kovertamalla milloin ruuhi tai reenjalas. Arkiaskareiden ohella oli aikaa viimeistellä kivityökaluja ja koristella saviastioita. Keramiikan vaiheita esitellään viimeisiin tutkimustuloksiin perustuen. Samoin esitellään uusia asuinpaikkalöytöjä esim. Vantaan Jönsaksesta. Kivikauden ihmisen uskoon liittyvää esineistöä on näytteillä, esim. Ahvenanmaalta Jetbölen asuinpaikalta löydetty näytävä idoli.

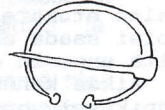
PRONSSIKAUSI

Pronssikautisissa esineissä näkyy vaikutteita eri kulttuurista heijastuen koraista, aseista ja työkaluista. Näytteillä ovat Suomen vanhimmat löydetty metalliesineet sekä uusia löytöjä, joista turkulaisille mielenkiintoinen Paimion solki, jota esiteltiin tässä lehdessä jo aikaisemminkin (kts. Arkeologia Nyt! 2/92 s.6).

RAUTAKAUSI

Rautakautinen elämäntapa on jo lähellä omaamme. Esineistön monipuolisuudesta on nähtävissä vauraus sekä kulttuuriyhteydet Itämeren piiriä kauemmaksikin. Rovaniemen Sierijärven raudanpelkistysuuni johdattaa kävijän rautakauden aikaan. Esineiden maailmaa valottaa vitriini, jossa esineet ovat ikäjärjestyksessä (kronologia). Uutta aineistoa on esimerkiksi Euran Luistarin kuuluisasta kalmistosta.

MUINAISVAATETUKSESTA

Omana kokonaisuutena esitellään muinaispukujen ja -tekstiilien historiaa. Näytteillä on 1900-luvun alussa ennallistettu taiteilijan näkemyksenä toteutettu Perniön puku 1100-luvulta ja viimeisintä tutkimusta edustava Euran puku 1000-luvulta. Rautakauden lopun vilkkaita yhteyksiä kuvaavat lukuisat komeat hopea-aarteet, joista näyttävien on Halikosta Majalan krouvin alueelta löydetty ristiriipukset ketjuineen sekä filigraani-helmet.

Asiasta saa näyttelyn avulla monipuolisen kuvan.

Ahvenanmaan kivistä Jetbölen asuinpaikalta löydettyjä idoleita

HARRASTAJAN AJATUKSIA

Näyttely on mielenkiintoinen ja esineistöltään monipuolinen. Näytteillä on vanhojen, kirjoista tuttuun kuuluisien löytöjen lisäksi aivan uusia, joiden löytämisessä moni harrastajakin on ollut mukana. Niiden havaitseminen muiden esineiden joukosta tuo "syvyyttä" näyttelyyn.

Näyttely on selkeä ja etenee aikajärjestyksessä. Esineiden kehitysvaiheista saa näin hyvän kuvan. Se tosin vaatii katsojalta etukäteisvalmiutta ja tietopohjaa, jotta näyttelystä voisi saada enemmän irti. Sieltä saa jokainen jotakin. Mitä enemmän asiaa tuntee, sitä enemmän näyttelyssä kokee.

Aikaa kannattaa varata, näyttelyn laajuuden vuoksi sen läpikävely on ajan hukkaa.

Katsojan auttamiseksi näyttelyyn on laadittu opastetauluja, jotka kertovat esineistä, ihmisistä ja kulttuureista. Ilman tauluja asianharrastaja olisi aivan hukassa! Siksi huomio kiinnittyikin erityisesti niihin. Ne ovat ulkoasultaan siistejä varustettuna värikuvin, ne voisivat kuitenkin olla monipuolisempia, antaakseen kaikenlaisille harrastajille jotakin. Joidenkin taulujen tekstiosuus vaikutti melko yksinkertaiselta.

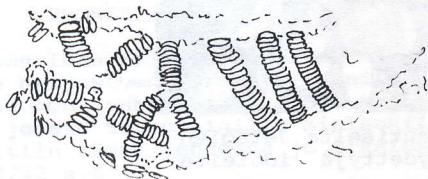
Tekstien sisältö kiinnitti huomiota, esim. nuorakeraamisen kulttuurin kohdalla. Siinä esitetty teoria kulttuurin tulosta Suomeen on monien mielissä jo hylätty.

Näyttelyesite ei ollut vielä valmis, se valottaa varmasti lisää näyttelyä.

Pitemmälle ehtinyt harrastaja pystyy jo luomaan mielikuvan esimerkiksi esihistoriallisesta asuinpaikasta tai hautalöydöstä, mutta uudemmalle ajatus onkin jo vieras. Siksi jonkinlaiset dioraamat olisivat odotettuja, etenkin nuorempia kävijöitä ajatellen. Näyttelyn monipuolisuus tulee esille sen loppuosassa, jossa esitetään uusilla menetelmillä saatua tietoa asusteista. Kankaiden valmistuksesta, niiden kutomistekniikasta ja niiden värjäyksestä tiedetään jo enemmän. Tämä osuus näyttelystä on paras keino tutustua harrastuksen tähän puoleen.

Olemassa olevien näyttelyiden lisäksi tähän näyttelyyn kannattaa tutustua ja ennen kaikkea varata siihen riittävästi aikaa!

Matti Eloranta
Anneli Keränen
Heimo Kumlander
Antero Rantanen
Hilkka Saarimäki

KIVIKAUTTA NUORILLE

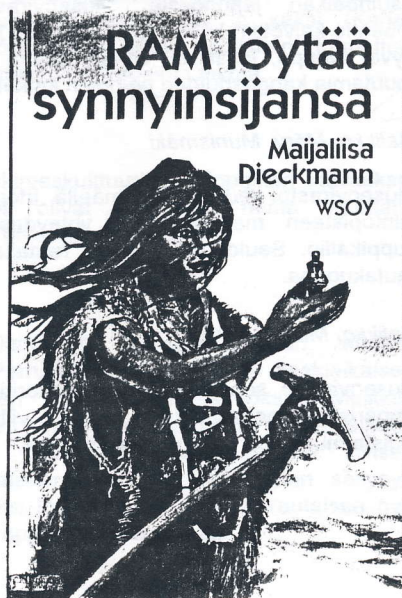
Majjaliisa Dieckmann

"Ram ja Linnunkuvainen ruukku" WSOY 1993

"Ram löytää synnyinsijansa" WSOY 1994

Kirjailija Majjaliisa Dieckmann kertoo tällä kertaa nuorille kivikauden elämästä Porvoon mlk:n Bölen saaren Iloassa, jossa on asuttu jo 5000 vuotta sitten. Kirjojen päähenkilöinä ovat sisarukset Ram ja Jam, joiden elämään opettajan työstä eläkkeelle jäänyt kirjailija on toista osaa viimeistellessään tutustunut Porvoon museossa sekä viime kesänä nirhatessaan mökillään märkiä puita olemattomilla työkaluilla ja yrittäessään puita syttymään.

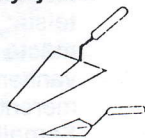
Kirjailija Dieckmann on tähän mennessä kirjoittanut parikymmentä historiallista ja satukirjaa, joista nämä viimeiset, "Ram ja linnunkuvainen ruukku" sekä viime syksynä ilmestynyt "Ram löytää synnyinsijansa", vaikka ovatkin seikkailukirjoja, perustuvat pitkälti Porvoon seudun esihistoriaan ja kivikautiseen elämänmenoon, kertoo kirjailija. Kirjat kertovat saviruukkujen teosta, kiviesineiden tikkauksesta ja toimeentulosta alueella sekä perheen historiasta ja suvusta, joka selviää matkalla ison ja emon juurille sekä aarteista: meripihkahelmistä, saviemosta eli idolista sekä kaikkein tärkeimmistä esineistä salaperäisestä vasarakirveestä ja siitä, miten sisarukset vanhempien kuoltua yrittävät tulla kahdestaan toimeen. Käydessään merentakaisessa maassa he saavat selville ison ja emon salaisuuden. Samalla kirjailija vihjaa, että mahdollinen kolmas osa kertonee salaperäisestä vasarakirveskansasta ja miten aikuistuville nuorille on löytymässä paikka kyläyhteisössä.

Henrik Asplund

KESÄN KAIVAUSKUULUMISIA LOUNAIS-SUOMESTA / OSA 2

Kirjoituksen ensimmäinen osa on julkaistu Arkeologia NYT! -lehdessä 3/1994. Tässä toisessa osassa korostuvat Varsinais-Suomen itäosien koetutkimukset, joita on tehty tulevan moottoritienlinjan ja sen liittymien alueilla. Mielenkiintoisia tuloksia on erityisesti Halikon alueelta, missä tutkimuksia rautakauden asuinpaikoilla täytynee vielä suorittaa ennen kuin teiden rakentamiseen ryhdytään. Tuloksiltaan lupaavia ovat myös Helsingin yliopiston keski- ja uuden ajan kartanolaitoksen tutkimukseen liittyvät kaivaukset Perniössä. Talkoohengellä, innostuksella ja erinomaisella tutkimusmetodien hallinnalla ollaan saavuttamassa tuloksia, jotka täyttävät yhtä suomen arkeologian tutkimustyhjiötä. Tutkimustuloksia on nyt esitettävissä seuraavista kohteista:

Halikko, Märy, Krapuoja

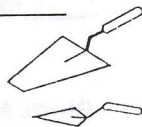
Aikaisemmin tehdyssä inventoinnissa pellon pinnasta oli löytynyt rautakauden saviastianpaloja. Tämä viittaa siihen, että paikalla sijaitsee rautakautisen asuinpaikan jäännöksiä. Museoviraston suorittamassa koetutkimuksessa alueelle kaivettiin koekuoppia. Tärkein havainto oli peltokerroksen alle ulottunut syvä kuoppa, jossa oli värjäätynyttä maata, runsasti palanutta savea sekä muutamia kangaspuiden painojen katkelmia ja rautakauden saviastianpaloja.

Halikko, Märy, Munismäki

Museovirasto seului Munismäellä irtomaata, joka oli sekoittunut tielaitoksen kiintopisteen merkitsemisen yhteydessä. Paikalla on ennestään tunnettu kuppikallio. Seulonnassa löytyi rautakautista keramiikkaa, savitiivistettä sekä rautakuonaa.

Halikko, Märy, Myllyoja

Museovirasto suoritti tulevan moottoritienlinjan tuntumassa olevan kuppikallion ympäristön koekaivauksen. Mitään viitteitä esihistoriallisesta asutuksesta tai muista muinaisjäännöksistä ei löytynyt.

Halikko, Märy, Riihikankare

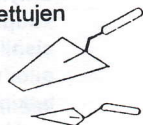
Museovirasto suoritti koetutkimuksia Riihikankareen alueella, koska paikalle on tarkoitus rakentaa paikallistien liittymäramppi uudelle moottoritiele. Alueelle kaivettiin koekuoppia ja koeojia. Pellon pinnasta sekä koekuopista löytyi rautakauden saviastianpaloja, kangaspuiden painojen katkelmia, rautakuonaa sekä savitiivistettä. Löydöt ovat tyypillisiä rautakauden asuinpaikalle. Koekaivausalueilla todettiin lisäksi suuri tulisija sekä pystyrakenteisiin liittyneiden paalujen jälkiä. Alueella havaittiin myös ennestään tuntematon uhrikallio, jossa on viisi kuppia. Kohdetta pidetään erittäin mielenkiintoisena ja sitä on todennäköisesti tutkittava tarkemmin ennen paikallistien rampin rakentamista.

Muurla, Ruotsala

Museovirasto suoritti Muurlassa tulevan moottoritielinjan inventoinnin. Alustavien tietojen mukaan alueella rekisteröitiin viisi kivikauden löytöpaikkaa.

Mynämäki

Turun maakuntamuseo suoritti opetusministeriön rahoituksella Mynämäen kunnan arkeologisen inventoinnin. Aikaisemmin alue on inventoitu vuosina 1881 ja 1959 sekä varhaismetallikautisten hautaraunioiden osalta vuonna 1986. Inventoitujen kiinteiden muinaisjäännostojen määrä on 60 ja irtosekä hajalöytöpaikkojen määrä 37. Kokonaan uusia muinaisjäännostokohteita inventointi tuotti neljä, joista kaksi (Kivikylä, Vasikkalato ja Lemmettylä, Ihamuotila) ovat mahdollisia kivikauden asuinpaikkoja ja kaksi (Karjala, Rautavuori ja Suomensaari) röykkiöalueita. Kaiken kaikkiaan tunnettujen röykkiöiden määrä kunnassa kaksinkertaistui inventoinnin myötä.

Paimio, Ilttula

Museovirasto suoritti Ilttulassa vasarakirveskulttuurin asuinpaikan kaivauksen. Alustavien tietojen mukaan löydöt olivat vähäiset, mutta muutamat saviastianpalat osoittavat, että paikalla on asuttu kivikaudella.

Perniö, Melkkilä

Helsingin yliopiston arkeologian laitoksen ja taidehistorian laitoksen yhteisprojektin puitteissa on tutkittu Perniön alueella Suomen keskiaikaiseen kartanolaitokseen liittyviä historiallisen ajan muinaisjäännostoja. Melkkilän nykyisen kartanorakennuksen alla ja sen tuntumassa on todettu useita kellareita ja muureja, jota liittyvät paikalla 1500-luvulla sijainneeseen kiviseen kartanorakennukseen. Kellareiden maakerroksissa on mm. hyvin säilynyttä orgaanista ainesta. Talousjätteen lisäksi löydöistä voi mainita rautaisen oven kappaleen sekä koristemaalatun kalkkirappauksen kappaleet.

Perniö, Muuntolannokka

Paikalla on sijainnut Näsen kuninkaankartano. Helsingin yliopiston suorittamissa tutkimuksissa tyhjennettiin osa paikalla säilyneestä kellarista. Talousjätteen lisäksi kellarista löytyi rahoja, jotka ajoittuvat 1520-luvulta 1640-luvulle.

Perniö, Vanhakartano

Helsingin yliopiston kartanoprojektin yhteydessä suoritettiin myös inventointitutkimuksia. Vanhakartanon alueella todettiin pellon pinnassa keskiaikaisia saviastianpaloja. Vanhakartanon löydöt saattavat liittyä alueella mahdollisesti sijainneeseen Pyhäjoen kartanoon.

Salo, Kupila

Museovirasto suoritti Kupilassa pellolla sijaitsevan rautakautisen asuinpaikan koekaivauksen. Paikalla sijainnut asuinpaikka todettiin suurelta osin tuhoutuneeksi. Alustavien tietojen mukaan pellon pinnasta löytyi edelleenkin rautakauden saviastianpaloja, mutta peltokerroksen alla ei enää ollut ehjiä kulttuurikerroksia.

Turku, Rettigin tontti

Kaivaukset olivat jatkoa Aboa Vetus ja Ars Nova -museoiden rakentamisen yhteydessä tehtäviin tutkimuksiin. Vuonna 1994 museoviraston rakennushistorian osaston ja Matti Koivurinnan säätiön kaivauksia tehtiin erityisesti Aboa Vetus -museon alueella, missä piakkoin avataan kaupunkihistoriallinen museo. Tarkoituksena on, että kävijät voivat museon sisällä tutustua Turun keskiaikaisten ja sitä nuorempien rakennusten ja katujen aitoihin jäänteisiin. Kaivausolosuhteet vuonna 1994 olivat mielenkiintoiset, sillä tutkimuksia tehtiin samaan aikaan kun laaja aluetta varustettiin betonikatolla, ja myöhemmin kaivauksia jatkettiin suuren katetun hallin - eli tulevan museorakennuksen - sisällä. Mielenkiintoisimmat havainnot liittyvät 1600-luvulla peitetyn rakennuskompleksin jäänteisiin, joiden olemassaolosta ei vanhan kartta-aineiston perusteella tiedetty mitään. Rakennuskompleksiin sisältyy myös keskiaikaisia osia. Muurien ja kellariholvien lisäksi nähtävillä on osa katuja, jonka linjaus esiintyy kartassa vuodelta 1634.

Yläne, Kappelniitty

Museoviraston arkeologian osaston koekaivausryhmä jatkoi kolmatta kesää tutkimuksia Kappelniityn rautakautisella asuinpaikka-alueella. Tutkimukset saatiin nyt päätökseen. Osa alueesta on jo vapautettu rakentamiselle, mutta suuri osa Kappelniitynmäkeä on todettu arvokkaaksi muinaisjäännösalueeksi, jossa varsinaisten asuinpaikkajäännösten lisäksi on jälkiä esihistoriallisesta maanviljelyksestä.

Museoviraston arkeologiset kaivaukset täydentävät pala palalta kuvaa maamme menneisyydestä

Museoviraston arkeologian osaston kenttätöyökausi 1994 on päätöksessään. Kaivauksia ja inventointeja tehtiin kaikkiaan 46 paikkakunnalla eri puolilla maata. Pääosa niistä tehtiin erilaisten maankäyttöhankeiden, rakentamisen tai vesistönsäännöstelyn takia. Eniten kaivauksia oli Lapin ja Oulun lääneissä. Varoja kenttätöihin oli käytettävissä noin 7 miljoonaa markkaa, mikä on lähes puoli miljoonaa markkaa enemmän kuin edellisenä vuonna.

Museoviraston lisäksi arkeologisia kenttätöitä tekivät myös yliopistojen arkeologiset laitokset, museot ja kesäyliopistot. Museovirastolta pyydettiin vuonna 1994 yhteensä 58 kaivaus- ja inventointilupaa, jotka kaikki myönnettiin.

Löydöt valaisevat kauppa- ja kulttuurisuhteita

Museoviraston omat monivuotiset tieteelliset tutkimusprojektit jatkuivat Hiittisten Kyrksundetin viikinkiaikaisella ja varhaiskeskiaikaisella kauppapaikalla ja Laitilan Vidilän Vainionmäen merovinkiaikaisessa, 600-700 -luvulla käytössä olleessa polttokalmistossa.

Kyrksundet on jo viikinkiajalla tunnetun itään vievän meritien satamapaikka, josta on kaivauksissa saatu esiin runsaasti Itämeren piirin kauppa- ja kulttuurisuhteita valaisevaa esineistöä.

Laitilan viimeinen kaivauskesä oli tutkimustuloksiltaan odotettua parempi. Kaivausten kuluessa löydettiin mm. kolme erittäin rikasta monipuolisin asein varustettua ratsusoturin hautaa ja saatiin varmistusta kalmistoa käyttäneen suvun asuinrakennuksen sijainnista.

Ruovedeltä löytyi Vestland-kattila

Yksityisten maanomistajien maankäyttöhankeiden takia tehtiin 12 kaivausta, joiden kustannuksista vastasi museovirasto. Ehkä merkittävin tutkimustulos näissä kaivauksissa saatiin Ruoveden Lapinniimestä. Varhaisrautakautisia hautaröykkiöitä, lapinraunioita, kaivettaessa löydettiin pronssiastia mahdollisesti kansainvaellusajalta (400-600 jkr.) peräisin oleva ja Norjasta tänne kulkeutunut ns. Vestland-kattila.

Tromssan yliopiston kanssa yhteistyössä suoritettiin esihistoriallisten pyyntikuoppien kartoituksia ja kaivauksia Lapissa ja Finnmarkissa. Kenttätöitä liittyivät suomalais-norjalaiseen kolmivuotiseen tutkimusprojektiin, jota rahoittaa Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning NOS-H.

Outokummusta kivikautisen talon jäännöksiä

Työllistämistöinä tehtiin 12 arkeologista kaivausta. Niistä lähes kaikki tehtiin Pohjois-Suomessa, vesistöjen varsilla sijaitsevilla kivikautisissa ja varhaismetallikautisissa asuinpaikoissa. Monet niistä ovat vaarassa vähitellen tuhoutua, koska vesistön säännöstely kuluttaa rantoja. Monia asuinpaikkoja uhkaa myös soranotto.

Mielenkiintoisimmat tutkimustulokset saatiin Outokummun Sätöksestä, jossa runsas ja monipuolinen löytöaineisto sisälsi saviastian paloja useilta kivikauden jaksoilta, kivesineitä ja meripihkaa ja josta todettiin myös jäännökset myöhäskivikautisesta (2500 ekr.) talosta. Rakennuksen leveys oli noin 5 metriä ja pituus noin 7 metriä. Erikoisia taloon liittyviä piirteitä olivat sen keskeltä löydetty kvartsikätkö ja seinää reunustava punamultajuova, ikäänkuin talon seinä olisi ollut sisäpuolelta punavärillä sivelty.

Muinaismuistoja jää moottoriteiden, voimaloiden ja rakennusten alle

Laajimmat rakennushankkeiden aiheuttamat kaivaukset tehtiin Iitalassa ja Kalvossa Hämeenlinna-Tampere -moottoritielinjauksella. Molemmissa paikoissa kartoitettiin ja tutkittiin mahdollisesti jo varhaisen keskiajan maanviljelyksen muistoina kiviröykkiöitä ja niihin liittyviä pellonjäännöksiä.

Vuotoksen altaan rakentamissuunnitelmien takia kaivettiin pyyntikuoppia Pelkoseniemellä. Vantaan Tikkurilan Jokiniemen kampakeraaminen asuinpaikka oli tutkimuskohteena talon- ja tienrakentamissuunnitelmien vuoksi. Kitisen voimalaitossuunnitelmien vuoksi tutkittiin kivikautisia ja varhaismetallikautisia asuinpaikkoja Sodankylässä ja turvevoimalan rakentamissuunnitelmien vuoksi Pudasjärven Auralan kivikautista asuinpaikkaa.

Vielä lokakuussa tulivat ajankohtaisiksi Espoon Bembölessä sijaitsevan esiroomalaiselle rautakaudelle ajoittuvan asuinpaikan arkeologiset kaivaukset, joiden jälkeen alue voitiin vapauttaa rauhoituksesta IKEA AB:n rakennussuunnitelmia varten.

Harjavallan Tarttilan Sievarintien myöhäskivikautinen asuinpaikka tutkittiin, jotta se voitiin vapauttaa muinaismuistolain mukaisesta rauhoituksesta. Alueen omistaa Outokumpu Harjavalta Metals Oy.

Museoviraston arkeologian osaston kaivaukset kesällä 1994

Työllisyyskaivaukset

Karjaa Alabackshagen, rautakautisen asuinpaikan koekaivaus, 9.-19.5.,
kaivauksenjohtaja FM Jukka Moisanen, p. 90-405 0228.

Yli-li Kuuselankangas, myöhäiskivikautisen asuinpaikan kaivaus, kesäkuu,
kaivauksenjohtaja HuK Mika Sarkkinen, p. 981-375 200.

Inari Saamen museo, kivi- ja metallikautisen asuinpaikan kaivaus, 13.6-8.7.,
kaivauksenjohtaja HuK Sirkka Seppälä p. 90-4050 221.

Vuolijoki Mustikkakangas, röykkiöalueen koekaivaus, 13.6.-8.7.,
kaivauksenjohtaja fil.yo Juha Laure'n p. 90-213 528.

Karjaa Finnmalmen, kivikautisen asuinpaikan kaivaus, 5.7.-18.7.,
kaivauksenjohtaja Jukka Moisanen p. 90-4050 228.

Kittilä Vanhainkoti ja Kurjenniva, kivikautisten asuinpaikkojen koekaivauksia,
elokuu, kaivauksenjohtaja HuK Petro Pesonen.

Enontekiö Ounasjärvi, pyyntikuoppien koekaivauksia, elokuu,
kaivauksenjohtaja FK Taisto Karjalainen. p. 90-4050 222.

Rantasalmi Lautakangas, kivikautisen asuinpaikan kaivaus, 8.8.-9.9.,
kaivauksenjohtaja FK Päivi Kankkunen p. 90-4050 254.

Pohja Katajamäki, varhaismetallikautisen röykkiöalueen kaivaus, 8.-17.8.,
kaivauksenjohtaja FM Jukka Moisanen p. 90-4050 228.

Outokumpu Sätös, kivikautisten asuinpaikkojen kaivauksia, syyskuu,
kaivauksenjohtaja FK Taisto Karjalainen p. 90-4050 222.

Saarijärvi Summasjärvi ja Pyhäjärvi Jänissaari, kivikautisten asuinpaikkojen
kaivauksia, syyskuu, kaivauksenjohtaja MA Hans-Peter Schulz p. 90-4050 226.

Taivalkoski Ala-Irni, kivikautisten asuinpaikkojen kaivauksia, syyskuu,
kaivauksenjohtaja FK Eeva Raike p. 90-4050 222.

Kuhmo Ontojärvi, kivikautisten asuinpaikkojen kaivaus, 5.-30.9.,
kaivauksenjohtaja FK Vesa Laulumaa p. 90-4050 254.

Pelastuskaivaukset

Viitasaari Järvinlinna, kivikautisen asuinpaikan kaivaus, 23.5-3.6.,
kaivauksenjohtaja HuK Nina Strandberg p. 90-4050 249.

Pelkosenniemi Vuotos, pyyntikuoppien kaivauksia, kesäkuu,
kaivauksenjohtaja FK Taisto Karjalainen p. 90-4050 222.

Iiotala Numminmäki ja Kalvola Kaarneenmäki, kaivauksia Hämeenlinna-Tampere-moottoriteliinjauksella, kesä-heinäkuu, kaivauksenjohtajat FM Eeva-Liisa Schulz ja MA Hans-Peter Schulz p. 90-4050 226.

Eura Kauttuan ala-aste, kivikautisen asuinpaikan kaivaus, 8-23.6., kaivauksenjohtaja Nina Strandberg p. 90-4050249.

Vantaa Jokiniemi, kivikautisen asuinpaikan kaivaus, 13.6.-29.7., kaivauksenjohtaja FK Kaarlo Katiskoski p. 90-4050 230.

Sodankylä Kitinen, kivikautisten-varhaismetallikautisten asuinpaikkojen kaivauksia, heinä-syyskuu, kaivauksenjohtajat FK Eeva Raike ja FK Kaarlo Katiskoski p. 90-4050 230.

Inari Saamen museo, kivi- ja metallikautisen asuinpaikan kaivaus, 11.7.-5.8., kaivauksenjohtaja HuK Sirkka Seppälä p. 90-4050 221.

Paimio Iittula, nuorakeraamisen asuinpaikan kaivaus, 25.7.-5.8., kaivauksenjohtaja HuK Nina Strandberg p. 90-4050 249.

Harjavalta Sievarintie, kivikautisen asuinpaikan kaivaus, 7.-20.8., kaivauksenjohtaja FM Eeva-Liisa Schulz p. 90-4050 226.

Salo Kupila, rautakautisen asuinpaikan kaivaus, 11.8.-9.9., kaivauksenjohtaja HuK Nina Strandberg p. 90-4050 249.

Pudasjärvi Aurala, kivikautisen asuinpaikan kaivaus, 22.8.-30.9., kaivauksenjohtaja HuK Eeva-Maria Viitanen p. 90-4050 231.

Utsjoki Karigasniemi, kivikautisen asuinpaikan koekaivaus, 22.8.-7.9., kaivauksenjohtaja HuK Minna Hautio p. 90-4050 222.

Halikko Märy Myllyoja ja Krapuoja, rautakautisten asuinpaikkojen kaivauksia, 25.8.-28.9., kaivauksenjohtaja HuK Esa Mikkola p. 90-4050 223.

Espoo Bemböle, kivikautisen-varhaismetallikautisen asuinpaikan koekaivaus, 5.-19.10., kaivauksenjohtaja HuK Esa Mikkola p. 90-4050 223.

Lapinlahti Honkaharju, kivikautisen asuinpaikan koekaivaus, 10.-21.10., kaivauksenjohtaja FK Jouko Aroaho p. 971-182 616.

Arkeologian osaston kaivaukset

Laitila Kodjala, merovingiaikaisen polttokalmiston kaivaus, 30.5.-24.6., kaivauksenjohtaja FK Jyri Saukkonen p. 90-4050 230.

Kruunupyy Terjärv, kivikautisen asuinpaikan koekaivaus, 13.-18.6., yhteistyössä Pihtiputaan hembygdsföreningenin kanssa, kaivauksenjohtaja FM Mirja Miettinen p. 4050 251.

Pihtipudas Lylysaari, kivikautisen asuinpaikan koekaivaus, 4.-8.7, yhteistyössä Pihtiputaan kansalaisopiston kanssa, kaivauksenjohtaja FM Mirja Miettinen p. 90- 4050 251.

Dragsfjärd Hiittinen Kyrksundet, viikinki- ja varhaiskeskiaikaisen kauppapaikan kaivaus, 18.7.-5.8., kaivauksenjohtaja FT Torsten Edgren p. 90-4050 296, kenttätöyönjohtaja HuK Sari Mäntylä.

Laihia Allinen, varhaismetallikautisen röykkiön kaivaus, 22.-26.8., yhteistyössä Laihian muinaistutkimus- ja historiaseuran kanssa, kaivauksenjohtaja FK Mirja Miettinen p. 90-4050 230.

Enontekiö Näkkälä - Pöyrisjärven alue, Enontekiö Nunnanen, Norja
Kautokeino, pyyntikuoppien kaivauksia pohjoismaiseen pyyntikuoppaprojektiin liittyen, 1.6.-4.9., kaivauksenjohtaja FK Petri Halinen p. 90-4050 230.

Museoviraston koekaivausryhmä

Ryhmä 1, johtaja FK Päivi Kankkunen p. 90-4050254.

Yläne Kappelniitty, rautakautisen asuinpaikan kaivaus, 15.-20.5.

Laukaa Sarakallio, kalliomaalauksen ympäristön tarkastus, 23.-27.5.

Viitasaari/Äänekoski Niininiemi, keskiaikaisen löytöpaikan kaivaus, 30.5.-4.6.

Laihia Aronkylä Kumarla, epineoliittisen asuinpaikan kaivaus, 6.-17.6.

Ruovesi Pekkala, röykkiökaivaus, 20.6.-1.7.

Västanfjärd Tappo, pronssikautisen asuinpaikan kaivaus, 4.-15.7.

Jurva Keski-Mäntylä, kivikautisen asuinpaikan kaivaus, 18.-29.7.

Ryhmä 2, johtaja fil.yo Simo Vanhatalo p. 90-4050 254

Taipalsaari Vaateranta, kivikautisen asuinpaikan kaivaus, 30.5.-10.6.

Ruokolahti Korosniemi, kivikautisen asuinpaikan kaivaus 13.-23.6.

Kisko Viiri Pelli, kivikautisen asuinpaikan kaivaus, 27.6.-8.7.

Pomarkku Honkakoski Anttila, kivikautisen asuinpaikan kaivaus, 1.-12.8.

Kristiinankaupunki Dagsmark Rävåsen, kivikautisen asuinpaikan kaivaus, 15.-20.8.

INVENTOINNIT

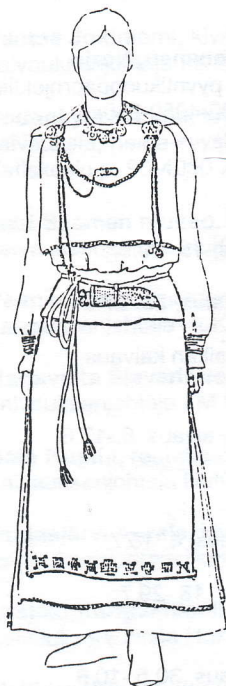
Jämsä Särylä, tielinjan inventointi, 9.-20.5., inventoija FK Kaarlo Katiskoski p. 90-4050 230.

Toijala-Lempäälä, moottoritelinjan inventointi, 16.-27.5., inventoija MA Hans-Peter Schulz p. 90-4050 226.

Muurla Ruotsala, moottoritelinjan inventointi, 26.-30.9. inventoija HuK Nina Strandberg p. 90-4050 249.

NEITO KANGASTA HELKYTTI -- PUKUJA MUINAISUUDESTA

Suomen kansallispukukeskus. Gummeruksenkatu 3 E. 40100 Jyväskylä.
Puh. 941-626 840. Avoinna ti-su 11-18. Aikuisten pääsymaksu 10 mk.
Perjantaisin vapaa pääsy.

Muinaispuku, esihistoriallisiin hautalöytöihin perustuva komea juhlapuku on näyttelyaiheena Suomen kansallispukukeskuksessa 9.1.-4.6.1995. Muinaispukunäyttely on kiinnostava ja on seuraavaksi esillä Harjavallassa Emil Cedercreutzin museossa elokuussa 1995. Tiedustelut puh. 939-740 356. Museo avoinna kesällä su-pe 11-18, la 11-16.

MUITA YLEISÖTAPAHTUMIA

Ke 18.5. Kansainvälinen museopäivä
Työnäytös pystykangaspuilla kutomisesta klo 11-18
artenomi Sari Rautio (Turun maakuntamuseo)

Ti-pe 2.-5.5. ja ma-pe 8.-12.5. klo 9-15
MUINAISPÄÄHINE - TYÖPAJOJA LAPSILLE
Työpajan aikana voit valmistaa itsellesi muinais-
päähineen, jonka esikuva on löytynyt tuhannen
vuoden takaisesta haudasta. Työpajojen kesto 1 h.
Ennakkovaraukset viimeistään 18.4. mennessä.
Materiaalimaksu 7 mk.

OHJELMAMUUTOKSET MAHDOLLISIA

KANSALLISMUSEO
NATIONALMUSEUM

Mannerheimintie 34 Mannerheimvägen

kevät 1995 vären

Kansallismuseossa on avattu uusi perusnäyttely **Suomen esihistoria**.
Näyttely **Perheen juhlat** on avoinna 2.4.1995 saakka, näyttely **Herttonie-
mestä Ruoholahteen - suomalaista keramiikkaa 1762-1873** on avoinna
30.9.1995 saakka sekä näyttely **Taku Wakan - Pohjois Amerikan
intiaanien taidetta** on avoinna 8.10.1995 saakka.

I Nationalmuseum har öppnats basutställningen **Finlands förhistoria**.
Utställningen **Familjefester** är öppen t.o.m. 2.4. 1995, utställningen **Från
Hertonäs till Gräsviken - finländsk keramik 1762-1873** är öppen t.o.m.
30.9.1995 samt utställningen **Taku Wakan - Indiankonst från
Nordamerika** är öppen t.o.m. 8.10. 1995.

RETKI VAKKA-SUOMEN MUINAISJÄÄNNÖKSILLE

Turun maakuntamuseon ystävien arkeologian jaosto järjestää keväisen retken Mynämäelle, Laitilaan ja Kalantiin 13.5. alkaen kello 9.00. Koko päivän kestäväällä retkellä tutustutaan alueen kiehtovaan esihistoriaan sekä paikallisen kulttuurimaiseman kehitykseen. Kohteina ovat mm. Mynämäen Pyheensillan kivikautinen asuinpaikka, Hautvuoren linnavuori, Untamalan ja Savemäen roomalaisaikaiset kalmistot, Kodjalan Virilän Vainionmäen merovinkiaikainen polttokalmisto, Salonkylän upea perinnemaisema-alue ja Varhelan kylä Kalannissa. Oppaana retkellä on museoviraston aluesuunnittelija Teija Tiitinen. Retken hinta on osallistujien määrän mukaan noin 70,-. Mukaan kannattaa ottaa eväät sekä hyvät ulkoilujalkineet. Ilmoittautumiset Anneli Keräselle viimeistään 30.4. mennessä numeroon 633 5253 (työ) tai 244 5895 (koti).

Kuva 25. Hautvuoren „kellari“.

MATKA VIROON JA VIRON HISTORIAAN !

Uudenkaupungin kansalaisopisto järjestää harrastaja-arkeologeille ja Viron historiasta muuten vain kiinnostuneille mielenkiintoisen matkan Viron arkeologisiin kohteisiin. Matkan ajankohta on 25.-28.5.1995 ja matkan hinta noin 1550 mk. Hintaan sisältyvät bussikuljetukset Uudestakaupungista, laivamatkat, hotelliyöpymiset ja puolihoito sekä oppaan palvelut ja käynnit Viron arkeologisilla kohteilla, sekä FK Henrik Asplundin luennot Viron arkeologiasta Uudessakaupungissa. Yöpymiset matkan aikana ovat Tallinnassa, Pärnussa ja Tartossa. Lähde kokemaan ainutlaatuisen kaunis Viron kevät ja näkemään uusia maisemia. Ilmoittautuminen Matka-Galleriaan puh: 922-8415 041.

Tulossa

Esihistoriallinen retki Euraan.

Varaathan aikaa 26.8.1995 tehtävään retkeen, jolla tutustutaan Euran rautakauteen ja mm. esihistorian tekstiiliverstaaseen. Asiasta lähemmin seuraavassa numerossa.